

BERGARAKO UNEDen EUSKARAZKO JARDUNA

ESTUDIOS REFERENTES A EUSKAL HERRIA EN LA UNED DE BERGARA

Juantxo Madariaga

1977-78an, ikastetxea jaio eta hurrengo ikasturtean sortu zen UNEDeko Euskal Kultura Departamentua. Euskaltzaindiak azkenengo urtetan "D" eta "B" mailako tituluak eman ohi zituen azterketa libreen bidez. Urte honetan UNEDek hitzarmena egin zuen Euskaltzaindiarekin eta honi esker eman ahal izangozituen "D" eta "B" mailako ikastaroak eta baita zentroan bertan azterketak jarri eta zuzendu ere.

"D" mailan Morfosintaxia, Euskal Herriko Historia eta Geografia, Euskal Literatura, Didaktika, Lexikologia,... gaiak eman ohi ziren eta "B" mailan, berriz, Literatur Kritika, Morfosintaxia, Itzulpena, Soziolinguistika eta abar.

Oso arraskatatsuak eta jendetsuak izan ziren ikastaro haiek. Kontu izan ikasgai hauek ematen zituen lehen zentroa izan zela UNED, eta zenbait urtetan bakarra.

400-500 ikasle matrikulatu ohi zen urtean "D" mailan eta 200 inguru "B" mailan. Izan zen mila ikaslelik gora matrikulatutako urterik ere eta izena emandako asko kanpoan utzi behar izaten genuen sarrera azterketen bidez, ikastetxea ez baitzen denak atenditzeko gauza, eta hori 50-60ko ikasgelak normalak zirela.

Horrela joan ziren lehen bost ikasturteak. 1982-83an Euskaltzaindiak Jaurilaritzaren esku utzi zuen euskarazko titulu banaketa. Hezkuntza Sailak EGA (Euskararen Gaitasun Agiria) sortu zuen "D" mailaren ordean eta "B" maila kendu. Orduan UNEDek hitzarmena egin zuen Jaurilaritzarekin EGA eman eta azterketak zentruan bertan egin ahal izateko.

"B" maila desagertua zenez UNEDek Sakontze Maila sortu zuen lehengo "B" mailaren eduki berdintsuekin. Dena dela bi aukera eman ohi zaie ikasleei: Hizkuntzalaritza eta Literatura. Testu Azterketa Linguistikoa eta itzulpena amankomunak dira adar bietan. Morfosintaxia eta Fonetika-Dialektologiak osatzen dute Hizkuntzalaritzako gai-sorta eta Euskal Literaturaren Historia eta Literatur Kritika Literaturakoa.

Sakontze Mailako diploma eskuratzeko ez da aski izan ikastaroa aprobatea. Lan monografikoa eskatu da urtebeteko epean egin beharrekoa. Euskararekin zerikusi zuzena duten gaiak jorratu behar izan dira, baldintza hauekin: Ikerketa lana, orijinala, eta gutxienez 20 orrikoa izatea. Bide honetatik egingdako ehundaka lan, asko oso interesgarriak, gordetzen dira UNEDeko artxiboetan.

Duela lau urte, ikasleen eskariei amore emanez, Sakontze Maila II jarri genuen martxan: Testu Azterketa, Soziolinguistika, Hizkuntzalaritza, Semantika, Euskal Literatura... dira eman ohi diren gaiak.

Aldizkako ekinaldiak

Bergarako UNEDen ikasturte osoan zehar eman ohi diren euskarazko eskolez gain (D eta B mailak lehenago, EGA eta Sakontze I eta II orain), hasiera-hasieratik antolatu dira euskara eta euskal kultura ezagutu, aztertu, sakondu eta suspertzeko mintegiak, ikastaro bereziak, hitzaldiak, aurkezpenak eta ikuskizunak.

Ekintza hauek ez dute epe eta iraupen jakinik eta, horregatik, mota askotakoak izan ohi dira: ordu pare bateko hitzaldietatik hasita 200 orduko ikastaroetarainokoak, tarte zabal horretan era eta maila desberdinetako antolaketa akademikoak burutzen direlarik. Bergarako Ikastetxean 1978ra orduko sortu zen Euskal Kultur Departamentua (EKD) izaten da gehienetan ekimen hauen eragile eta bultzatzailea.

Egingdako guztien azalpen xehetuak luze sainar joko ligu-keelako, hona hemen laburbilduta, gure ustez, hamazazpi urte hauetan Bergarako UNEDen gauzatu diren arlo honetako ikastetarik garrantzitsuenak:

1. *Magisteritza euskaraz*: Eskoriatzako Irakasle Eskolarekin elkarlanean 1978-79 eta 1983-84 ikasturteen arte-

an eta Fernando Etxeberriaren zuzendaritzapean burututako kursoak izan genituen. Ikastoletako titulorik gabeko maisu eta andereñoentzako eratu ziren hiru arteko ikastaldi hauen bidez 723 ikasle eskuratu ahal izan zuten irakasle-agiria lau promoziotan zehar.

2. *Soziolinguistikari buruzko ikastaro eta jardunaldiak*: sail honi dagokion lehenengo ikastaro aipagarria 1983ko urtarriletik martxoarte antolatu zen, Euskal Herri eta atzerriko aditu eta irakasle ezagunek larunbatero lau ikastordu eman zituztelarik. Zazpi urte beranduago (1990ean) Jose Mª Sánchez Carrión "Txepetx" eta Julen Arejolaileibak zuzenduta 120 orduko beste ikastaro garrantzitsu bat eratu zen Bergaran Eskoriatzako Irakasle Eskolarekin batera eta Euskal Herriko especialista onenentsuen partaidetzaz. Batak nahiz besteak oso berrera ona izan zuten ikasleen aldetik. Bi horietatik at 1977an ere izan genuen beste ikastaro laburrago bat soziolinguistikaz.

3. *Euskal Hizkuntzalaritza, Literatura eta Dialektologiari buruzko ikastaro eta mintegiak*: 1978-79 ikasturtean iadanik Miren Azkarate, Jerardo Elortza, Alfontso Irigoien, Karlos Otegi eta "Txillardegí" irakasleek bideratutako ikastaro berezia eman zitzairen urte osoan zehar orduko B maila gainditurik Bergaran gai hauek jorraturuz: Bergarako euskara (1985 eta 1993an); Dialektologia (1987 eta 1993an); Hizkuntzalaritza (1978, 1987 eta 1993an); Literatura (1978, 1987 eta 1993-1984an). Ahalegin hauen artean aipamen berezia merezi dute Juan Martín Elexpuruk Bergarako euskarari buruz egindakokak; iazko ikasturtean Tere Irastortzaren antolamenduaz Euskal Hizkuntzalaritzaren inguruan burututakoak (Miren Azkarate, Patxi Goenaga, "Txillardegí, Xabier Alberdi etab., hizlari izanik); eta aurtengoan Xabier Parto eta Tere Irastortzaren ardurapean Literatura Garaikideaz mamitzen ari dena, Bernardo Atxaga, Jimu Iturralde, Pilar Muñoa eta beste irakasle gonbidatu batzuekin.

4. *Bestelako ikastaro eta jardunaldiak*: Euskal Kultur Departamentua sortu orduko, euskararekin zerikusia izan zezakeen hainbat arlo lantzen saiatu zen: Historia, Zientzien irakaskuntza, Antropologia, Ekonomia, Matematika etab. (1978), "Elhuyar" taldekoek emanda, Alfabetatze Teknikoari buruzko ikastaro berezitua burutu zen 1982an. Era berean Iparralde eta Nafarroari buruzko jardunaldiak ere izan genituen. Bestearen artean, Jesus Mari Larrazabal, Paulo Iztueta, Ibon Sarasola, Koldo Larrañaga, Martín Etxeberria, Iñaki Azkune, Andoni Sagarna, Ino Eguren, Iñaki Irazabalbeitia, Tere Barrenetxea, Koro Nabarro eta Maider Etxaide izan ziren ikastaldi hauen bideratzaileak.

5. *Hitzaldiak eta beste*: 1977. urtean Joxe Mari Aranaldek hil berria zen "Xalbador" bertsolaria gaitzat hartuta euskarazko lehen hitzaldia eman zuenetik, hamaika berbaldi entzun da Bergarako ikasgela eta aretoetan. Gorago aipatu direnez gainera, zerrenda luze eta oparoa osa genezake hizlari eta kantarien izenekin. Hona hemen nahasian banaka batzuk: Ibon Sarasola, Juan San Martín, Luis Villasante, Ramon Saizarbitoria, Juan Mari Irigoien, Koldo Izagirre, Bernardo Atxaga, Pako Aristi, Aingeru Epaltza, Ruper Ordorika, Benito Lertxundi, Luis Alberto Aranbarri "Amatiño", Joseerra Gartzia, Martín Garitano, Jon Lopategi, Juan Mari Lekuona, Imanol Lartzabal, Jose Basterretxea "Osakillaso", Josu Oregi, Arantxa Urretabizkaia, Federico Krutwig, Itxaro Borda, Aurelia Arkotxa, Juan Luis Larraza, Bixente Huizi, Sagrario Aleman eta beste asko. Hitzaldiak ezezik, kantaldiak eta bertsolari jaialdiak ere antolatu izan ditu UNED eta EKDK. Liburu aurkezpenetan ezin utzi aipatzeke Joseba Sarrionandia, Juan Marin Elexpuru eta Mikel Hernandez Abaituaren lanak, eta "Pott"

bandaren aldizkaria. Esan, azkenik, Euskaltzaindiaren VIII. Biltzarra UNEDen ikastetxean ospatu zela 1978an.

6. *Argitalpenak*: Azkenean gogoratzen baditugu ere, ez dira UNEDen fruturik eskasena ikastetxe honek euskaraz plazaratu dituen liburu eta ikerlanak. Zerbait azpimarratzekotan, Historia Saileko Ikastaroetako materialeak, eta EKDK kale-ratutako EGA Ikastaroetarako bi liburutak, Sakontze mailarako materialeak eta Bergarako Euskarari buruzko lan bikaina nabarmenduko genituzke.

Geroari begira gure asmoak honako hauek lirakeke: EGA, Sakontze I eta II mailetako ikastaroak mantentzea, ahal den neurrian, Hezkuntza eta Administrazioako Hizkuntz Eskakizunei (perfilei) egokitzuz. Horretaz gain, Hizkuntzalaritza, Dialektologia, Literatura, Soziolinguistika, Euskara Tekniko eta abarri buruzko ikastaro eta ekinaldi bereziak eskainiz jarraitzea pentsatzen dugu.

* * *

Quando nos referimos a la enseñanza impartida en los Centros Asociados a la Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED), hay que distinguir dos ámbitos claramente diferenciados: el de los estudios universitarios de lo que denominaremos enseñanza reglada y el resto de las actividades culturales y formativas no conducentes a la obtención de una licenciatura.

1. Los estudios vascos en la enseñanza reglada

La política respecto a la programación de los Planes de Estudio de las licenciaturas, diplomaturas y doctorado, corresponden a los departamentos de la Sede Central de la UNED y la capacidad de incluir en ellos por parte de los Centros Asociados materias de su interés, es prácticamente nula.

Con todo, hace una docena de años, el Centro de Bergara intentó conseguir la implantación de ciertos estudios referentes al País Vasco dentro de algunas de las licenciaturas ofertadas por la UNED. Concretamente, se hizo una propuesta para incluir dentro de los estudios de Geografía e Historia, un grupo de asignaturas optativas referentes al conocimiento del espacio y la historia del País Vasco, sugiriendo la posibilidad de que pudiera hacerse extensivo este criterio a otras zonas del Estado. El plan no fue tenido en consideración.

Desde el año 1986 el Centro de Bergara mantuvo reiterados contactos con el equipo rectoral de la UNED y con la Facultad de Filología a fin de lograr la implantación de una licenciatura o especialidad en Filología Vasca. Eran años de cierto optimismo económico y de excelentes previsiones en cuanto a la demanda en esta materia. La idea fue apoyada también por el Centro Asociado de Pamplona. Finalmente la petición inicial se vio rebajada a la inclusión de tres asignaturas complementarias (Lengua Vasca I, II, y III) en cada curso del primer ciclo de Filología Hispánica, que los alumnos pueden cursar voluntaria pero suplementariamente a las demás, no como optativas o alternativas. Este criterio ha derivado en una escasa demanda por parte de un alumnado ya agobiado por el plan obligatorio que debe cursar. La única dotación de personal que ha implicado hasta el momento es la de un profesor titular. Se implantó este conjunto de asignaturas desde el curso 1968-89.

Idéntico plan se siguió posteriormente con respecto a la lengua catalana y no ha llegado a completarse con un equivalente en gallego.

La inclusión de estas tres asignaturas es, hasta el presente, el único logro en materia de estudios vascos en la enseñanza reglada de la UNED.

2. Las enseñanzas no regladas

La UNED posee varios programas de formación no reglada ("Enseñanza Abierta a Distancia", "Formación del Profesorado",...) que buscan facilitar la formación de diversos colectivos sin que esta deba conducir a la obtención de un título. En este campo de Cursos, Postgrados, Masters, etc... los Centros Asociados han gozado hasta el presente de gran libertad a la hora de programar sus propias actividades formativas.

Por lo que hace al Centro de Bergara desde sus inicios dedicó una parte de sus actividades a la organización de cursos de formación no reglada en los que los "estudios vascos" han cobrado un papel protagonista. La mayor parte de las actividades han sido cursos dirigidas a postgraduados, de entre 30 y 60 horas de duración, impartidos por reconocidos especialistas en las materias de que se tratase. Por citar alguno de ellos:

- * "Historia del Arte en Euskal Herria",
- * "Movimientos de vanguardia y sus conexiones con el arte de Euskal Herria"
- * "Geografía física del País Vasco".

* "Nacionalismo vasco y nacionalismos actuales",

* "El Cuaternario en el País Vasco".

El programa más completo que se organizó sobre estos temas fue el "Curso de Geografía e Historia de Euskal Herria para postgraduados", que se impartió sucesivamente los cursos 1980-81, 1981-82 y 1982-83. Tomaron parte en este Curso un total de 148 alumnos entre las tres ediciones con las que contó.

El Curso, contaba con 172 horas de docencia y estaba estructurado en tres bloques: uno correspondiente a desarrollos teóricos, otro a trabajo práctico en el aula (cartografía, comentario de texto, etc..) y el último a trabajo práctico de campo. La ejecución del segundo bloque obligó a la recopilación de multitud de materiales, una parte de los cuales fue luego publicada. Se cuidó especialmente el trabajo de campo, para lo que se prepararon materiales adecuados, se estudiaron rutas y se organizaron entre 8 y 10 salidas anuales de uno o dos días de duración por todo el ámbito geográfico de Euskal Herria.

3. Los planes para el futuro

En la actualidad se está estudiando la puesta en marcha de un programa de postgrado similar al descrito en el apartado anterior, aprovechando la parte positiva de aquella experiencia (especialmente prácticas en el aula y de campo) e insistiendo en hacer descansar parte de la docencia sobre métodos de autoformación y aprendizaje a distancia.